

ABONNEMENTS
Indochine Union postale
Un an... 8000 Un an... 10000
Six mois... 5000 Six mois... 6000

Annouces Légales
8000 la ligne de 6 points sur justification
de 9 colonnes quelle que soit la page.

Annouces Commerciales
On traite à forfait

Đông-Pháp Thời-Báo

GIẤY BÁO
Đông-Pháp
Mỗi năm... 8000
Năm... 5000

Ngày... 10000
Tháng... 6000

NĂM THỨ NHƯT SƠ 60

NGÀY THỨ HAI

22 OCTOBRE 1923

Tổng-lý kiêm Chủ-Bút
NGUYỄN-KIM-ĐÌNH

Le Courrier Indochinois

東法時報

MỖI TUẦN XUẤT BẢN 3 LẦN NGÀY THỨ HAI, THỨ TƯ, THỨ SAU

BÁO QUẢN

71, đường Mac-Mahon, 71

SAIGON

Điện thoại (Téléphone)
SỐ: 324

Mua báo phải trả tiền trước

Mau dặt và theo dõi gởi cho

M. NGUYỄN-KIM-ĐÌNH

Đưa báo về việc buôn bán hay là việc tư
xin thương nghị trước

LÊ NGHI

Người Annam ta từ xưa đã ung đức học-thức theo người Tào, là người hay xưng mình là dân của «lễ nghĩa chi bang». Người Annam ta từ xưa tuy chưa được cực điểm văn-minh như người bên Âu bên Mỹ ngày nay, song không phải là một dân-tộc giả-mang u ám, không biết phong hóa lễ nghi. Người soạn báo cảm viết mà viết một bài luận-thuyết cho người Annam xem, lại lấy hai chữ «lễ nghi» mà làm đề-mục, thì chắc độc-giả ai cũng cho là luận-xâm.

Thiết nếu cứ-chỉ của người mình ngày nay mà thích hiệp với cái danh-thước tiếng tốt là danh-cổ học-thức, có lễ nghi, như tôi mới tỏ trước đó thì tôi đâu dám lấy hai chữ «lễ nghi» mà làm đề luận. Ngặt vì tôi mới thấy đời nay có nhiều người đã tiếng tấn-bộ văn-minh nên chẳng kể chi là lễ nghi phong hóa nữa, bởi vậy cho nên tôi phải thở than đi tiếng hoặc may có động lòng ai chăng.

Nước nào cũng vậy, lễ nghi phong hóa là cái gốc của xã-hội. Các nước văn-minh bên Âu bên Mỹ, dân người ta tuy lo mở mang trí thức, rèn tập tài nghệ, nhưng mà người ta cũng chẳng hề dám dấn dõ nền phong hóa lễ nghi. Dân nước Nhựt-Bôn thuở trước văn hiến cũng đồng một văn hiến với dân nước ta, trong mấy mươi năm nay người ta cũng còn giữ gìn như cũ, chẳng hề dám dõ dõ.

Quốc-dân ta vừa mới có ý muốn tấn bộ văn-minh mà thôi, chứ chưa thấy bước nào, mà

coi mỗi đã muốn phá hoại nền lễ nghi phong hóa. Bực thanh niên rừ nhau tấn bộ mà không thấy lo tính những phương pháp gì, cứ khinh thị chủ-bác ông bà, đã cho bực chủ-bác ông bà là bực vô dụng, mà lại còn trách nơi tại chủ-bác ông bà nên mình không tấn bộ được. Cởi tành những người lớn tuổi, trọng bực phụ-huynh, là cái tành tốt, dầu cho mình khôn ngoan mà dặt đến chừng nào ai nữa cũng chẳng nề dõ cái tành ấy. Huống chi mình chưa khôn ngoan mà dặt bằng ai, chưa làm việc gì giỏi, chưa tính đến gì hay hơn hàng phụ-huynh thúc bá, mà mình đã dõ-dui khinh bỉ bực tiền-bố thì người ngoài dõm vô họ thấy vậy họ cười, chứ có phải là khen dàu.

Tôi vẫn biết đời này chúng ta học theo tân-học nên lễ nghi phong hóa phải khác hơn đời trước. Nhưng mà đầu tân-học hay là cựu-học cũng vậy, môn học nào cũng đều dạy phải kính hàng phụ-huynh, chứ có dõ con theo tân-học rồi lại nói lên cha rằng: «Thằng cha già đó làm ngăn trở để bãi trường tao» về tạo bức rầu nỏ cho nó coi? em theo tân-học rồi ngồi nói chuyện với anh lại nói: «Anh dõ quá mà, anh hiểu chuyện gì mà nói.»

Vì đầu dân-tộc ta ngày nay mà đã được văn-minh bằng người Âu người Mỹ rồi dĩa, mà tành tính cứ chỉ như vậy thì chúng ta cũng chẳng nên mừng, huống chi là vậy mới biết muốn văn-minh, chứ chưa được văn-minh, mà tành tính đã dưỡn ấy, thì vui làm sao được. Rất buồn thay! Rất buồn thay!

VIÊN-HOÀNH.

VĂN-UYÊN

ĐẠI NAM CAO-HOÀNG ĐẾ THIẾT-LỰC

(Tiếp theo)

161- Thiệu-Lực với Mãng-Hồ thị-vương mông.
162- Quân thủy binh ngàn dặm tặc thủy.
163- Quân sơn dã binh ngàn dặm tặc sơn.
164- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
165- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
166- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
167- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.

Mỗi xong pha ra khỏi trong vi.

Danh hiệu xã tắc cho bảy vị tướng.

(1) Ông Mãng-Hồ là ông Emmanuel người ở tỉnh Bretagne (Pháp-quốc).

Dầu thầy Bá-dã-Lực tiến cho Vua Gia-Lông dùng làm tướng coi đạo chiến thủy.

2 chiến thuyền Tây. Dành với giặc Tây-Sang bị giặc vây bốn phía ông liệu thế cự địch không nổi, liền dặt hàm thớt xuống dưới tàu cho chạy tẩu rồi nhảy xuống sông tự tử. Sau Đức Gia-Lông có phong tặng cho người là:

Hiếu-nghĩa công-thần phụ-quốc đại-tướng quân.

Coi sự Annam trước từ đời đó.

(2) Vì việc nước mà chết trọn phần tiết nghĩa.

(3) Cối giải (1).

(4) Bình mạng tiếp sau.

(5) Sông Tam-Kỳ (Saigon).

(6) Bà hiệu lệnh chỉ về cho quân đánh giặc.

(7) Áo mặc đi đánh giặc.

(8) Nón đội đi đánh giặc.

(9) Vua chính danh dự, có Thiên mạng.

(10) Sung có mây dặt, hồi trước mới có sung.

Điền-Thương dùng để đánh giặc rất hay.

Thức Cao-hoàng mặc áo-nhung, đội nón chiến, ra dặt dặt thuyền đánh với Tây-Sang, tay cầm Địch-thương, trên đầu đội, trên đầu đội, trên đầu đội.

Sau Vua Minh-Mạng tôn thờ cho cây sung ấy là: Cây-Công-Lương-khí, hiệp với áo-nhung nên chiến dặt dặt trong nhà Thái-Miêu tới bây giờ.

168- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
169- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
170- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
171- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
172- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
173- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
174- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
175- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
176- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
177- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
178- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
179- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.
180- Quân thủy sơn dã binh ngàn dặm tặc thủy.

(Sau sẽ tiếp theo)

(11) Ba đồng thuộc tỉnh Định-Tướng, lấy giữ tên Mytho.

(12) Kể từ 1775 tới 1882.

(13) Ông Ng-chân-Thoại, Trần-xuân-Trạch, Cao-phước-Trí phụng mông qua Xiêm cầu viện, đi nam Chơn-Lạp, vua Chơn-Lạp có lòng riêng giúp Tây-Sang nên thừa kế và bị sai trong đồn giết nội đạo sư. Ông Thoại và ông Trạch sau chịu phong tước Công-danh quân-công; ông Trạch sau chịu phong tước Chương-Công.

(14) Dặt mùa lễ năm Nhâm dần (1792) tháng tư đức Cao-hoàng thất thủ Gia-dinh chạy về Hà-tiên, rồi vua tôi xuống thuyền vượt biển qua Phú-quốc.

(15) Thuyền vua.

(16) Ngồi bên khơi.

(17) Vua-lão Phủ-quốc thuộc tỉnh Hà-tiên bấy giờ.

(18) Đạo vua ngự, đứng quân lại.

(19) Tái trị sắp dặt.

(20) Bồng (tỷ) (vương) chẳng phải ở an ao xã, dặt cơ hội giữ mây sẽ bay lên.

THƠ CỦA NGƯỜI ẦN DẬT

ANNAM HAM ẦN HỒI LỘ

Thưa các ngài, thưa nay người tôi thường hay nói dân Annam ầm ầm hồi lộ. Tôi xin các ngài nghĩ công chúng tôi đang các ngài đã dặt làm một chủ nông-phu, hay là làm một chủ làng khờ, rồi các ngài đi dạo khắp các tỉnh, nhất là mấy tỉnh ở miền trung ương và ở miền hướng tây Nam-kỳ, thì các ngài sẽ thấy một tên dân nghèo muốn xin dặt vào bộ phụ phải tốn hết bao nhiêu, muốn mua một con trâu, một chiếc ghế, muốn lãnh một lá bài sanh-y, muốn xin khăn một mẫu đất phải tốn hết bao nhiêu. Ai có việc oan ức, muốn vào tới trước mặt quan mà kêu nài, nếu chẳng chịu tốn hao thì khờ mà vào được, mà vì dàu có vào được đi nữa, cũng khó mà làm cho quan hiểu rõ cho oan ức mà phân đoán công bình cho mình được. Đã biết có chỗ để dân kỳ khôi thì thấy trở mớ, hoặc thấy tử tế thì dân tử tốn hao, mà dân biết kỳ khôi số chẳng bao nhiêu, và thấy có lòng tử tế thì số còn ít hơn. Tôi đã thấy tận mặt có nhiều chỗ dân nghèo nàn ngu dốt muốn đến nhà môn mà cầu khẩn việc gì, thì đã bị chúng lật lọng lấy tiền, mà lại còn bị mán bị chưởi như trâu như bò nữa.

Thế thái hủ hèn, dân tình thối khố như vậy, các ngài có cái nghĩ-vấn mớ đường tấn-hòa, bình vực dân hèn, các ngài nghĩ tình làm làm sao bây giờ? Nên để im lìm cho dân hèn bị mớ tuổi, bị gạt tiền, hay là nên có động mà làm cho Annam hết mang tiếng ham ầm hồi lộ? Đó là phần sự của các ngài, xin các ngài liệu lấy.

Mấy ông ấy sợ toàn thể quốc dân bị mang tiếng xấu, mà mấy ông lại ở tại chốn kinh thành thì biết dân tình thế thái, nên mấy ông cải thể như vậy nghĩ mấy ông cũng là phải đi chết. Nhưng mà tôi đây là người ở trong chốn thôn quê, tôi gần gũi với họ hằng ngày, tôi có dịp đem thấy rõ chỗ đau đớn của người quê mùa, lòng nghe rõ lời than phiền của kẻ dốt nát, bởi vậy cho nên tôi nghĩ rồi chớ dân Annam ham ầm hồi lộ là lời ru oan. Xin các ngài chịu khó xét thử với tôi mà coi, nếu người mình không ham ầm hồi lộ, thì sao lại học thì lấy được bằng tốt nghiệp rồi thì ai chịu chen vai vào nông công thương chớ nghiệp, dặt dặt nhau mà bực vào học? Nếu nói tại cách học của mình là học dặt giúp việc cho Nhà-nước nên không thạo nghề chỉ khác nữa, thì sao lại không xin vào ngạch giáo-sư dặt mớ mang giùm trí thức cho trẻ thiếu-niên, và sao lại vào ngạch kỹ-lục thông-ngôn rồi dặt nhau mà xin dặt đi từng sự dưới mấy tỉnh?

Thưa các ngài, ai mà cải rằng người Annam không ầm hồi lộ thì người ấy hoặc chưa thông

Thẻ lực với tinh thần

(Tiếp theo)

Dân tộc ta nay bởi thẻ lực yếu, tinh thần non, cho nên tình việc gì không rồi, làm chuyện gì cũng không trọn. Nay muốn bỏ cựu cái tệ ấy thì phải làm cách nào mà nuôi thẻ lực mà dưỡng tinh thần. Tôi muốn luận luôn ra đây sự nuôi thẻ lực, sự dưỡng tinh thần làm sao, mà tôi lại e chữ vị chấp rằng: sao trước chẳng từ mình, để nói chuyện bao đồng của thiên-hạ vì có câu ngôn ngữ Pháp rằng: «en-cave pas les autres, mais d'abord accueillez-vous vous-même.» Nghĩa là: «khoa luận việc người, hãy xét việc mình đã.» Đã biết thì vậy, nhưng suy lại cho cùng, là việc riêng của cá nhân thì chẳng nên nói tới, chờ như việc chung của toàn thể, thì ai cũng dặt nói, ai cũng nên lo. Vì vậy nên tôi cá gan mà luận sự nuôi thẻ lực dưỡng tinh thần như vậy, nhờ kiến thức quý ngài phủ chánh.

Muốn cho dân tộc ta tráng kiện thẻ lực, anh sáng tinh thần, thứ nhất phải chuyên lo học tập; con nít đến sáu bảy tuổi thì vào trường học, trước học chữ quốc-ngữ sau học chữ tây. Dầu nghèo nàn cũng phải học cho có bằng cấp sơ học sẽ thôi, bằng đó sức và giàu thì rằng cho đến tốt nghiệp. Đến tốt nghiệp cũng mười chín hai mươi tuổi, về nhà lo học lại chữ như, học chữ như và năm thì coi truyện

vừa hiểu. Từ lúc dặt sơ-học thì đã dặt mười năm mười sáu tuổi thì cho học nghề về của ta thuở xưa, mà chẳng cần học nhiều, chỉ học roi ba đường là: Ngũ-môn, Trung-bình và Trục-chỉ, học quen thì vài tháng là: Ngọc-trần với Liêng-hoa. Học siêu thì một tháng là xong thiên đề đạo cũng dặt. Học nghề về chi vậy? Học dặt nghề về, làm cho gan cốt mạnh, da thịt cứng, sức lực dư, thể thao bằng nghề võ tốt hơn các thứ khác như đánh trái lạng, đánh tê-nút, đá banh, leo dây, nhảy hầm, nhào cây, cũng không bằng nghề võ. Bọn thiếu-niên mỗi người mỗi biết nói tiếng Langsa, mỗi biết chữ như, mỗi biết nghề võ, rồi muốn học công nghệ chi nữa sẽ học thêm, song phải cho có học ba nghề mới trước đó là gốc.

Hai là cách gả cưới: con trai để hai mươi ba hai mươi bốn tuổi sẽ cưới vợ, con gái đến mười chín hai mươi tuổi sẽ lấy chồng, cứ nơi nào dặt làm, một vợ một chồng rừ dặt tành tình già tình trẻ. Trại trại hiền thuận, dặt tuổi dặt gả trai vừa tiện, không sớm hưng hưng muộn quá, mới dặt nuôi thẻ lực với tinh thần, vợ chồng vừa khi huyết khí dặt dàu, mà đến lúc sanh con cũng mạnh mẽ. Phải cảm nhứt chén trường trung đường-phải, của lâu sanh thiết dặt quá chén ấm-ty! Tại hay vui nơi quán số lâu tần, mà dặt hai cho thân già, cũng lấy tệ cho xã-hội. Vui một

Công van học lực

THÔNG TY VIỆN-CHỨC BỒN-QUỐC

Quý thầy nếu danh cao đây, nguyên-thủy họ-hồ, nay dặt thông chức-thầy thì-hạng sau:

Nguyễn-trung-Truyện, Cao-văn-Kiểm, Nguyễn-văn-Chanh, Văn-ngọc-Tương, Lê-kim-Trọng-kien là Sơ, Hòa-văn-Vinh, Trương-văn-Phan và Nguyễn-tăng-Lâm.

Quý thầy nếu danh cao đây, nguyên-thủy thì sai hạng sau, dặt thông chức-thầy hạng năm:

Võ-văn-Lân, Nguyễn-văn-Hoàn, Nguyễn-văn-Mỹ, Thanh-ngọc-Duyên, Vũ-Tuất, Nguyễn-hữu-Thoan, Nguyễn-hữu-Den, Nguyễn-hoàng-Tam, Nguyễn-văn-Nhà-kien là Thứ, Nguyễn-hữu-Thoại, Trần-văn-Ngà, Nguyễn-công-Hàn, Lương-khao-Dang.

Hướng truyền

DÂN-SỐ CÁC THUỘC ĐỊA LANGSA

Theo mấy tin sau đây thì dân số của các thuộc-địa Langsa tổng cộng lại là 38.920.359 người. Trong số đó thì có 37.498.298 người bản-quốc, 758.154 người nước da trắng, 7.519 người lai cẩu.

SECRET

